

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ *ēkōnaviṃśaḥ sargaḥ* ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ ēkōnaviṃśaḥ sargaḥ ॥

śrīrāmakaikēyīsaṃvādō vanagamanamaṅgīkṛtya śrīrāmasya
māturājñāṃ grahītuṃ tatsannidhau gamanam

tadapriyamamitraghnō
vacanaṃ maraṇōpamam |
śrutvā na vivyathē rāmaḥ
kaikēyīṃ cēdamabravīt || 2.19.1 ||

ēvamastu gamiṣyāmi
vanaṃ vastumaḥaṃ tvitaḥ |
jaṭācīradharō rājñāḥ
pratijñāmanupālayan || 2.19.2 ||

idaṃ tu jñātumicchāmi
kimarthaṃ māṃ mahīpatiḥ |
nābhinandati durdharṣō
yathāpūrvamarindamaḥ || 2.19.3 ||

manyurna ca tvayā kāryō
dēvi brūmi tavāgrataḥ |

yāsyāmi bhava supritā
 vanaṃ cīrajaṭādharaḥ || 2.19.4 ||

hitēna guruṇā pitrā
 kṛtajñēna nṛpēṇa ca |
 niyuujyamānō visrabdhaḥ
 kiṃ na kuryāmahaṃ priyam || 2.19.5 ||

alīkaṃ mānasaṃ tvēkaṃ
 hṛdayaṃ dahatē mama |
 svayaṃ yannāha māṃ rājā
 bharatasyābhiṣēcanam || 2.19.6 ||

ahaṃ hi sītāṃ rājyaṃ ca
 prāṇāniṣṭān dhanāni ca |
 hr̥ṣṭō bhrātrē svayaṃ dadyāṃ
 bharatāya pracōditaḥ || 2.19.7 ||

kiṃ punarmanujēndrēṇa
 svayaṃ pitrā pracōditaḥ |
 tava ca priyakāmārthaṃ
 pratijñāmanupālayan || 2.19.8 ||

tathāśvāsaya hr̥imantaṃ
 kintvidaṃ yanmahīpatiḥ |
 vasudhāsaktanayanō
 mandamaśrūṇi muñcati || 2.19.9 ||

gacchantu caivānayituṃ
 dūtāḥ śīghrajavairhayaiḥ |

bharataṃ mātulakulā -
dadyaiva nṛpaśāsanāt || 2.19.10 ||

daṇḍakāraṇyamēṣō'haṃ
gacchāmyēva hi satvaraḥ |
avicārya piturvākyam
samā vastuṃ caturdaśa || 2.19.11 ||

sā hṛṣṭā tasya tad vākyam
śrutvā rāmasya kaikayī |
prasthānaṃ śraddadhānā sā
tvarayāmāsa rāghavam || 2.19.12 ||

ēvaṃ bhavatu yāsyanti
dūtāḥ śīghrajavairhayaiḥ |
bharataṃ mātulakulā -
dihāvartayituṃ narāḥ || 2.19.13 ||

tava tvahaṃ kṣamaṃ manyē
nōtsukasya vilambanam |
rāma tasmāditaḥ śīghraṃ
vanaṃ tvaṃ gantumarhasi || 2.19.14 ||

vrīḍānvitaḥ svayaṃ yacca
nṛpastvāṃ nābhibhāṣatē |
naitat kiñcinnaraśrēṣṭha
manyurēṣō'panīyatām || 2.19.15 ||

yāvattvaṃ na vanaṃ yātaḥ
purādasmādatitvaram |

pitā tāvanna tē rāma

snāsyatē bhōkṣyatē'pi vā || 2.19.16 ||

dhikkaṣṭamiti niḥśvasya

rājā śōkapariplutaḥ |

mūrcchitō nyapatat tasmin

paryaṅkē hēmabhūṣitē || 2.19.17 ||

rāmō'pyutthāpya rājānaṃ

kaikēyyābhipracōditaḥ |

kaśayēva hatō vājī

vanaṃ gantuṃ kṛtatvaraḥ || 2.19.18 ||

tadapriyamanāryāyā

vacanaṃ dāruṇōdayam |

śrutvā gatavyathō rāmaḥ

kaikēyīṃ vākyamabravīt || 2.19.19 ||

nāhamarthaparō dēvi

lōkamāvastumutsahē |

viddhi māmṛṣibhistulyaṃ

vimalaṃ dharmamāsthitam || 2.19.20 ||

yat tatrabhavataḥ kiñci -

cchakyaṃ kartuṃ priyaṃ mayā |

prāṇānapi parityajya

sarvathā kṛtamēva tat || 2.19.21 ||

na hyatō dharmacaraṇaṃ

kiñcidasti mahattaram |

yathā pitari śuśrūṣā
tasya vā vacanakriyā || 2.19.22 ||

anuktō'pyatrabhavatā
bhavatyā vacanādaham |
vanē vatsyāmi vijanē
varṣāñīha caturdaśa || 2.19.23 ||

na nūnaṃ mayi kaikēyi
kiñcidāśaṃsasē guṇān |
yad rājānamavōcastvaṃ
mamēśvaratarā satī || 2.19.24 ||

yāvanmātaramāḥcchē
sītāṃ cānunayāmyaham |
tatō'dyaiva gamiṣyāmi
daṇḍakānāṃ mahad vanam || 2.19.25 ||

bharataḥ pālayēd rājyaṃ
śuśrūṣēcca pituryathā |
tathā bhavatyā kartavyaṃ
sa hi dharmaḥ sanātanaḥ || 2.19.26 ||

rāmasya tu vacaḥ śrutvā
bhṛśaṃ duḥkhagataḥ pitā |
śōkādaśaknuvan vaktuṃ
prarurōda mahāsvanam || 2.19.27 ||

vanditvā caraṇau rājñō
viśaṃjñasya pitustadā |

kaikēyyāścāpyanāryāyā
niṣpapāta mahādyutiḥ || 2.19.28 ||

sa rāmaḥ pitaraṃ kṛtvā
kaikēyīm ca pradakṣiṇam |
niṣkramyāntaḥpurāt tasmāt
svaṃ dadarśa suhrjjanam || 2.19.29 ||

taṃ bāṣpaparipūrṇākṣaḥ
pṛṣṭhatō'nujagāma ha |
lakṣmaṇaḥ paramakruddhaḥ
sumitrānandavardhanaḥ || 2.19.30 ||

ābhiṣēcanikaṃ bhāṇḍam
kṛtvā rāmaḥ pradakṣiṇam |
śanairjagāma sāpēkṣō
dṛṣṭiṃ tatrāvicālayan || 2.19.31 ||

na cāsya mahatīm lakṣmīm
rājyanāśō'pakarṣati |
lōkakāntasya kāntatvā -
cchītaraśmēriḥ kṣayaḥ || 2.19.32 ||

na vanaṃ gantukāmasya
tyajataśca vasundharām |
sarvalōkātigasyēva
lakṣyatē cittavikriyā || 2.19.33 ||

pratiṣidhya śubhaṃ chatraṃ
vyajanē ca svalaṅkṛtē |

visarjayitvā svajanaṃ

rathaṃ paurāṃstathā janān || 2.19.34 ||

dhārayan manasā duḥkha -

mindriyāṇi nigṛhya ca |

pravivēśātmavān vēśma

māturapriyaśaṃsivān || 2.19.35 ||

sarvō'pyabhijanaḥ śrīmān

śrīmataḥ satyavādinaḥ |

nālakṣayata rāmasya

kañcidākāramānanē || 2.19.36 ||

ucitaṃ ca mahābāhu -

rna jahau harṣamātmavān |

śāradaḥ samudīrṇāṃśu -

ścandrastēja ivātmajam || 2.19.37 ||

vācā madhurayā rāmaḥ

sarvaṃ sammānayañjanam |

mātuḥ samīpaṃ dharmātmā

pravivēśa mahāyaśāḥ || 2.19.38 ||

taṃ guṇaiḥ samatāṃ prāptō

bhrātā vipulavikramaḥ |

saumitrirānurvavrāja

dhārayan duḥkhamātmajam || 2.19.39 ||

praviśya vēśmātibhṛśaṃ mudā yutaṃ

samīkṣya tāṃ cārthavipattimāgatām |

na caiva rāmō'tra jagāma vikriyāṃ

suhṛjjanasyātmavipattīśaṅkayā || 2.19.40 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvye

ayōdhyākāṇḍē ēkōnaviṃśaḥ sargaḥ ||